

Utjecaj problemske slikovnice na svekoliki razvoj i dobrobit djeteta

ESTER VIDOVIĆ¹, NINA ŠTEFANČIĆ²

¹ Učiteljski fakultet u Rijeci, Sveučilišna avenija 6, Rijeka, Hrvatska,
ester.vidovic@uniri.hr

² Osnovna škola Vazmoslav Gržalja, Ul.II.Istarske brigade 18, Buzet, Hrvatska,
nina.stenfancic1@gmail.com

Sažetak Rad izučava utjecaj problemske slikovnice, prvenstveno pomoću biblioterapije, na svekoliki razvoj i dobrobit djeteta. Iznosi se značaj slikovnice u radu s djecom u primarnom obrazovanju. Na temelju spoznaja iz raznih disciplina izučavaju se problemske slikovnice namijenjene djeci čiji roditelji boluju od mentalnih, malignih i kroničnih bolesti. Analizira se dobrobit odabranih problemskih slikovnica na engleskome jeziku te se daju smjernice za primjenu ovih slikovnica u radu s djecom rane osnovnoškolske dobi.

Ključne riječi: biblioterapija; mentalne, maligne i kronične bolesti; problemska slikovnica; slikovnica

Uvod

Jedan od najvećih obiteljskih izazova s kojim se obitelj može suočiti je kada član obitelji, posebno roditelj, boluje od karcinoma, kronične ili mentalne bolesti. U trenutku dobivanja dijagnoze prva misao roditelja jest kako svoju bolest objasniti djetetu na najbolji mogući način. Roditeljima i učiteljima nedostaje resursa koji bi mogli pomoći za adekvatno informiranje djece o bolesti roditelja. Ponukani time, roditelji i autori slikovnica za djecu posljednja dva desetljeća osmišljavali su slikovnice koje će pomoći djeci u razumijevanju bolesti roditelja i olakšati im izražavanje vlastitih osjećaja u novonastaloj situaciji. U radu se izlažu mišljenja stručnjaka iz raznih disciplina o važnosti slikovnice, osobito problemske slikovnice, u radu s djecom. U kontekstu dječje književnosti slikovnice su osobito popularne i dragocjene za mlađu dobnu skupinu. Poseban oblik slikovnica koje se fokusiraju na različite teme i situacije

s kojima se djeca mogu suočavati su problemske slikovnice. U radu je naglasak na pozitivnom utjecaju problemskih slikovnica u obiteljskom okruženju i radu s djecom. Opisuje se utjecaj problemskih slikovnica na razvoj i dobrobit djece čiji su roditelji oboljeli od karcinoma, kroničnih i mentalnih bolesti. U radu će se izložiti osnove biblioterapije, osobito dječje biblioterapije, koja se posebno fokusira na pružanje podrške djeci kroz pomoć pri izražavanju emocija i poticanje razumijevanja nakon čitanja. Ukratko se analiziraju tri reprezentativne problemske slikovnice na engleskome jeziku u kontekstu kapaciteta navedene literature za pomoć djeci u olakšavanju razumijevanja bolesti, smanjenju tjeskobe te poticanju otvorenih razgovora i izražavanja osjećaja kod djece.

Pregledom istraživanja problemskih slikovnica, kao i kroz njihovu analizu, željele smo čitateljima pružiti uvid u upotrebu ovih slikovnica kao korisnih alata za komunikaciju i emocionalnu podršku djetetu u suočavanju s dijagnozom roditelja.

Slikovnica u kontekstu dječje književnosti

Slikovnica zauzima značajno mjesto u kontekstu dječje književnosti. Čitanje slikovnice u ranoj dobi ima važnu ulogu u razvoju kulture čitanja, slušanja i predčitačkih sposobnosti kao jezičnih vještina važnih za postizanje školskog uspjeha. Prema istraživanju koje su proveli Majhut i Batinić (2017), slikovnice pružaju višestruke poticaje za kognitivni razvoj djece tijekom intenzivnih razdoblja razvoja. Promatranje slika, razlikovanje glavnih i sporednih motiva, uočavanje detalja poput boja i oblika, povezivanje slika s tekstom, komunikacija s odraslima, samostalno „čitanje“ i pripovijedanje aktiviraju kognitivne procese koji potiču spoznaju i razumijevanje vanjskog svijeta.

Dječju književnost možemo definirati kao kvalitetnu literaturu koja obuhvaća različite žanrove, uključujući prozu, poeziju, beletristiku i publicistiku, a pisana je za djecu od najranije dobi do adolescencije, kao i djela napisana uzimajući u obzir razvojne karakteristike djece unutar svake dobne skupine (Yakar, 2014).

Prema Milanu Crnkoviću dječja književnost je dio književnosti koji obuhvaća djela koja po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi. Djela dječje književnosti pridonose estetskom i društvenom razvoju djece te ih gotovo isključivo ili najviše čitaju djeca (Crnković, 1990).

Dječju književnost ne bismo trebali procjenjivati, čak i ako to činimo nesvjesno, prema istim kriterijima kojima procjenjujemo knjige za odrasle. Prema Milanu Crnkoviću (1966) djela dječje književnosti su po tematici i formi pristupačna djeci te autori pri stvaranju svojih djela uzimaju u obzir njihovu dob, interese, potrebe i mogućnosti.

Odnos teksta i ilustracija

Crnković i Težak (2002) ističu da slikovnica nije čista književna vrsta već kombinacija likovnog i književnog izraza. Slikovnica govori slikom i riječima te podrazumijeva suradnju dvaju umjetnika, ilustratora i pisca.

Arizpe i Styles (2004) također ističu da je slikovnica knjiga u kojoj priča ovisi o interakciji pisanog teksta i slike te da su i tekst i ilustracije kreirani s određenim estetskim ciljem. Ilustratori koriste niz tehnika, neku vrstu vizualne gramatike, pomoću kojih mogu izazvati osjećaje i dočarati atmosferu, a to isto pisci postižu upotrebom riječi (Schwartz, 1982).

Problemska slikovnica

Problemske slikovnice su djela iz korpusa dječje književnosti namijenjena rješavanju različitih problema. Cilj problemskih slikovnica je pomoći djetetu da se suoči s problemom, kritički promišlja o njemu te pronađe rješenje (Martinović i Stričević, 2011). Suvremene problemske slikovnice pokrivaju širok spektar tema relevantnih za suvremeno društvo i današnju djecu, kao što su razvodi, inkluzija, mentalno zdravlje, tjelesne razlike, bolesti roditelja i mnoge druge.

Čitanje slikovnica s temama relevantnima za djecu može im pružiti priliku da promišljaju o njima značajnim temama i iskustvima (Sipe, 2008). Kada dijete provede mnogo vremena čitajući pažljivo odabrane problemske slikovnice i upozna se s likovima i događajima s kojima se isti susreću, vjerojatnije je da će se povezati s njima te, suočen sa sličnim izazovima, uvidjeti da postoji rješenje njegovoga problema. Teme u problemskim slikovnicama koje se fokusiraju na temeljne događaje i emocije u životu čovjeka pružaju djeci priliku da razmišljaju o vlastitim emocijama i reakcijama na događaje oko sebe (Short, 2011). Nažalost, broj problemskih slikovnica na engleskome jeziku koje tematiziraju bolest roditelja nije velik, a na hrvatskom tržištu gotovo da ih i nema. Ipak, slikovnice na engleskome jeziku s jednostavnim tekstom razumljive su i hrvatskoj djeci, koja već od prvog razreda osnovne škole uče engleski jezik pa se tako desetogodišnje dijete može nositi i sa slikovnicama gdje ima poprilično teksta.

Prema Manworren i Woodring (1998) rano izlaganje problemskim slikovnicama može pridonijeti širenju dječjeg znanja o svijetu koji ih okružuje. Odabir prikladnih problemskih slikovnica u radu sa školskom djecom oboljelih roditelja sve je učestalija metoda rada učitelja. U tom odabiru važno je voditi računa da je sadržaj slikovnica prikladan uzrastu djece koju poučavaju. Pri odabiru slikovnica treba razmišljati i kako uključiti roditelje kao suradnike koji će iz prve ruke upoznati svoje dijete s prirodom svoje bolesti. Jedna od specifičnosti izrade problemskih slikovnica je da u tome procesu sudjeluje nekolicina ljudi, od ilustratora i pisaca do profesionalaca iz različitih područja ljudske djelatnosti, kao što su terapeuti, psiholozi, pedagozi i liječnici.

Utjecaj problemske slikovnice na razvoj i dobrobit djeteta

Učitelji često koriste dječju književnost kako bi pomogli učenicima u rješavanju problema i pronalaženju rješenja za njihove probleme. Suočivši se sa strategijom rješavanja problema koju koristi glavni lik u problemskoj slikovnici, učenici imaju mogućnost naučiti postati neovisni i učinkoviti u rješavanju problema istovremeno razvijajući empatiju i sposobnost stavljanja sebe u „tuđe cipele”.

Razumijevanje kognitivnog razvoja djeteta igra ključnu ulogu u stvaranju učinkovitih alata za pomoć djeci u suočavanju s problemima i poticanju njihovog razvoja. Istraživanje koje su proveli Solomon i Cassimatis (1999) ukazuje na važnost vođenog čitanja i rasprava s djecom. Autori su uočili da djeca predškolske dobi posjeduju mnogo znanja o klicama, simptomima bolesti i kontaminaciji. Međutim, zbog njihovih kognitivnih ograničenja, djeca nisu sposobna donositi zaključke o uzročno-posljedičnim odnosima koji povezuju klice i bolesti. Rushforth (1999) je zaključio da djeca, kada su prepuštena vlastitim resursima, sama upotpunjuju podatke što može rezultirati nerazumijevanjem i strahovima. Područje nespornosti istraženo u studiji koju su proveli Solomon i Cassimatis je pojam imanentne pravde. Postavlja se pitanje vjeruju li djeca da se bolest javlja kao kazna za loše ponašanje, primjerice uzimanje nečega što ne bi smjeli imati ili kao rezultat bioloških uzroka kao što su klice. Iako neka djeca povremeno povezuju bolest s lošim ponašanjem, veća je vjerojatnost, tvrde autori, da će izabrati zarazu umjesto imanentne pravde kao objašnjenje za bolest (Solomon i Cassimatis, 1999). Čitanjem problemskih slikovnica na temu bolesti roditelja smanjuje se mogućnost prepuštanja djece vlastitim resursima i popunjavaju se rupe u njihovom znanju koje bi djeci mogle predstavljati problem pri nošenju s problemima poput bolesti u obitelji na način primjeren njihovom kognitivnom razvoju.

Biblioterapija

Biblioterapija je disciplina čiji je fokus na pomaganju pri razumijevanju osjećaja djece koja se nalaze u teškim situacijama. Naziv biblioterapija sastoji se od grčkih riječi βιβλος - knjiga i θεραπεία - liječim. Riječ biblioterapija prvi je definirao Samuel Crothers 1916. godine u časopisu *Atlantic Monthly* kao „upotrebu biranih materijala za čitanje u terapijske svrhe, u medicini i psihijatriji. To je vođeno čitanje do rješavanja osobnih problema” (Crothers, 1916: 291, prema Bašić, 2021).

Biblioterapija se, baš kao i psihoanaliza, s vremenom razvijala i postala predmetom interesa mnogih znanosti te ju danas u svome radu koriste učitelji, knjižničari, psihoterapeuti, psihoanalitičari, psihijatri i mnogi drugi stručnjaci.

Hebert i Kant (1999) ističu da se biblioterapija temelji na klasičnom psihoterapijskom principu *poistovjećivanja* s likom ili situacijom u priči, *katarzom* (gdje učenik dobiva inspiraciju) i *uvidom* (koji dovodi do motivacije za pozitivne promjene). Djeca se pomoću biblioterapije mogu povezati s komponentama priče i razviti osobne odnose s likovima kroz poistovjećivanje s njima, što im pomaže u suočavanju s vlastitim izazovnim emocijama (Ianquinta i Hipsky, 2006).

Vrste biblioterapije

U literaturi se javlja nekoliko podjela, no najšire prihvaćena i korištena je podjela na *institucionalnu*, *kliničku* ili *terapijsku* te *razvojnu* ili *edukacijsku* biblioterapiju (Janavičienė, 2010). Vrste biblioterapije razlikuju se prema ciljevima kojima teži proces biblioterapije, mjestu provođenja procesa biblioterapije (ustanove koje koriste biblioterapiju) te stručnjacima koji su educirani i sposobni provoditi metodu biblioterapije (liječnici, socijalni radnici, knjižničari, psiholozi, učitelji, itd.).

Institucionalna biblioterapija opisana je kao kontrolirana medicinska praksa u specifičnim psihijatrijskim ustanovama koju provodi, isključivo, medicinski i liječnički tim kao dodatnu metodu liječenja. *Klinička ili terapijska biblioterapija* koristi se u terapijske svrhe za određene skupine pacijenata te se odnosi na prilagođavanje nakon teške bolesti, identificiranje, prepoznavanje i prihvaćanje vlastitih emocija. Ova vrsta biblioterapije podrazumijeva suradnju medicinskog osoblja i socijalnih radnika. *Razvojna ili edukacijska biblioterapija* se ne odnosi samo na pacijente koji se oporavljaju od bolesti, već je cilj ove vrste biblioterapije osobni razvoj, prepoznavanje i/ili prevencija mogućih problema te se primjenjuje u zajednici (Cronje, 1993).

Razvojna ili edukacijska biblioterapija koristi se u većini društvenih institucija poput zdravstvenih ustanova, knjižnica, socijalnih ustanova, škola i školskih knjižnica, zatvora i slično. Ona ima najšire područje djelovanja i korištenja metoda. *Razvojna biblioterapija* pruža poticaj za razvoj uravnotežene osobnosti te potiče čitanje i razumijevanje teksta (Janavičienė, 2010). Kao takva,

razvojna biblioterapija prikladan je oblik pomoći za mlade čitatelje koji se suočavaju s raznim životnim situacijama, poput bolesti roditelja. Kroz doživljaje likova iz literarnih djela mladi mogu pronaći utjehu i razumijevanje u sigurnom okruženju.

Literarna biblioterapija posebna je grana biblioterapije u kojoj se koriste isključivo književni tekstovi dok je kod klasične biblioterapije dopušteno korištenje bilo kojeg teksta. Literarna biblioterapija obogaćen je oblik biblioterapije te stavlja naglasak isključivo na uporabu književnih umjetničkih tekstova koristeći posebnu metodu MED ciklusa koja se ne koristi u klasičnoj biblioterapiji (Bušljeta i Piskač, 2018; Piskač 2018: 63). Piskač opisuje MED ciklus kao proces međusobne motivacije misli, emocija i događaja u književnom djelu.

Q. B. Cronje (1993) utvrdio je da biblioterapija ima tri glavna cilja: 1) *terapeutski cilj* - koji teži razumijevanju kognitivnih i emocionalnih ponašanja te promjena u društvenim odnosima, 2) *obrazovni cilj* - usmjeren na osobni razvoj te čitanjem odabranih tekstova osoba može proširiti svoje znanje, razviti kreativnost i samopouzdanje te razviti nove perspektive i ideje te 3) *opuštajući cilj* - koji predstavlja pružanje relaksacije i oslobađanje od stresa i napetosti čitanjem prikladnih tekstova koji imaju umirujući učinak na osobu.

Sva tri cilja važna su za uspješnu primjenu biblioterapije kod primjene problemske slikovnice.

Dječja biblioterapija

Želimo li pomoći djeci koja tuguju ili su zabrinuta za zdravlje svojih bližnjih, moramo razumjeti njihovo poimanje svijeta, reakcije i pokazatelje tugovanja, pritom uvijek imajući na umu njihovu dobrobit. Osim tipičnih izazova djetinjstva, ova se djeca također moraju nositi sa strahom od gubitka roditelja, smanjenom roditeljskom dostupnošću, često povećanom količinom kućanskih obveza te čestim promjenama rasporeda i rutina (Armistead, Klein i Forehand, 1995).

Katkad se učitelji susreću da sa svojim učenicima razgovaraju o teškim temama poput kroničnih, malignih ili mentalnih bolesti jer smatraju da je djeci suviše teško ili osjećaju da bi im bilo previše preuzeti odgovornost za takvo što. Kada roditelj djeteta u razredu oboli od kronične, mentalne ili maligne bolesti, učitelji često dobivaju važnu ulogu u procesu razumijevanja novonastale situacije i nošenja s istom.

Dyregrov (2001) tvrdi da su učitelji potencijalni pomagači zbog nekoliko razloga: poznavanja svakog pojedinog djeteta u razredu i njihove osobnosti, poznavanja „kulture” pojedinog razreda, ekspertize u prenošenju znanja djeci, raspolaganja znanjem okupacijske pedagogije, kao i znanjem o tome kako pomoći djeci koristeći različita sredstva za što uspješnije nošenje s kriznim događajima te povjerenja koje djeca imaju u njima.

Dyregrov ističe da su tugujućoj djeci od pomoći u prvom redu roditelji ili skrbnici, ali i učitelji, koji svojim senzibilitetom i strpljenjem uvelike mogu pomoći djeci nositi se s njihovim mislima i osjećajima u novonastaloj situaciji (Dyregrov, 2001).

Analiza problemskih slikovnica na engleskom jeziku

Postoje mnoge kvalitetne problemske slikovnice ove tematike na engleskom jeziku, no nažalost, na hrvatskom tržištu nema mnogo prevedenih ili izdanih problemskih slikovnica ove vrste.

Some Days: A Tale of Love, Ice Cream and My Mom's Chronic Illness (Nekim danima: priča o ljubavi, sladoledu i maminoj kroničnoj bolesti)

Problemska slikovnica *Some Days: A Tale of Love, Ice Cream and My Mom's Chronic Illness* autorice Julie A. Stamm i ilustratorice Chamise Kellogg govori o svakodnevicu života s multiplom sklerozom (kraće MS) te na vrlo jednostavan i nimalo zastrašujući način educira čitatelja o ovoj bolesti. Tekstovi u slikovnici su kratki, sažeti i dobro vidljivi uz ilustracije. Mala količina teksta

i jednostavnost ilustracija ukazuju na to da je slikovnica namijenjena djeci predškolskog uzrasta i nižih razreda osnovne škole.

Tešija Kuna naglašava specifičnost ove autoimune bolesti koja prvenstveno „napada“ bijelu masu središnjeg živčanog sustava. MS prate mnogi poremećaji različitog stupnja, od blage ukočenosti i otežanog hodanja do potpune oduzetosti, sljepoće, itd. U svijetu od ove bolesti boluje preko dva milijuna ljudi i to uglavnom u razvijenim zemljama svijeta. Bolest se češće pojavljuje kod žena nego kod muškaraca (Tešija Kuna, 2004).

Povod za izradu ove slikovnice bila je autoričina osobna borba s MS-om te manjak literature namijenjene malim čitateljima. U slikovnici su prikazani simptomi bolesti koje malo dijete može primijetiti, a koji ga ponekad mogu i zbuniti. Prikazane su ilustracije na kojima je mama umorna, usporena, hoda pomoću štapa za hodanje, koristi invalidska kolica i dr. Na jednoj ilustraciji prikazana je umorna mama i potreban joj je štap za hodanje, ali taj štap ponekad postaje čarobni štapić, a mama superheroj. Dječak Wyatt dobar je uzor djetetu koje čita ovu problemsku slikovnicu jer Wyatt pokazuje strpljenje i razumijevanje u situacijama koje djecu često zbunjuju ili ljute.

Na važnost rada s djecom roditelja koji boluju od kroničnih bolesti ukazuju i rezultati istraživanja iz 1985. godine. Peters i Esses (1985) usporedili su tinejdžere čiji su roditelji imali multiplu sklerozu s njihovim vršnjacima čiji roditelji nisu bolovali od MS-a. Sukladno hipotezi, djeca roditelja s multiplom sklerozom izvijestila su o znatno većoj razini obiteljskih sukoba i nižoj razini kohezije te kulturnog i intelektualnog usmjeravanja nego djeca zdravih roditelja. Ova slikovnica vrijedno je pomagalo u radu s djecom jer ih možemo već u ranoj dobi učiti empatiji i razumijevanju za oboljele od ove teške bolesti te je za pretpostaviti da će se uspješnije s njome nositi kao tinejdžeri.

Cancer Hates Kisses (Rak mrzi poljupce)

Problemska slikovnica *Cancer Hates Kisses* autorice Jessice Reid Sliwerski i ilustratorice Mike Song inspirirana je vlastitim iskustvom autorice u suočavanju s karcinomom dojke u trenutku kada su njezina djeca bila vrlo mala. Prepoznavši nedostatak slikovnica koje se bave ovom tematikom i shvaćajući važnost otvorenog razgovora o karcinomu i svim izazovima s kojima se obitelj suočava nakon dijagnoze, autorica se udružila s ilustratoricom, čija je majka također bolovala od karcinoma dojke. Cilj je bio kreirati problemsku slikovnicu koja će ponuditi roditeljima i djeci mogućnost za razgovor o ovim temama i pružiti podršku.

Teksta u slikovnici je malo, što je očekivano, jer je slikovnica namijenjena mlađim uzrastima. Na vrlo jednostavan način objašnjavaju se termini poput kemoterapija, operacija, opadanja kose i zračenja. Osim pojednostavnjenih opisa i objašnjenja djeci teško shvatljivih termina poput kemoterapije, autorica djeci ukazuje na sve što karcinom ne voli, a što djeca mogu učiniti kako bi pomogla svojoj majci. U ovoj slikovnici karcinom mrzi poljupce, zagrljaje, komplimente, plesne zabave u dnevnom boravku te osobito osmijehe i ljubav. Ilustracije su šarene, zagasite i privlačne oku.

Istraživanja provedena devedesetih godina 20. stoljeća ukazuju na važnost ranog rada s djecom majki oboljelih od karcinoma dojke, a posebno s djevojkama, a u svrhu prevencije anksioznosti i depresije u kasnijoj dobi. Grant i Compas (1995) utvrdili su da adolescentne djevojke čije su majke oboljele od karcinoma dojke pate u većem broju od simptoma anksioznosti i depresije u usporedbi s djevojkama čiji su očevi oboljeli od karcinoma ili adolescentnim mladićima. Osim što su sklonije depresiji i anksioznosti, ove djevojke moraju se nositi i s većim opterećenjem obiteljskih obveza u usporedbi s adolescentima iz drugih skupina. Iz navedenih razloga, imajući u vidu da je karcinom dojke često dugotrajna bolest, važno je početi s terapijom dok su djeca u mlađoj dobi. Iako se bavi teškom tematikom, ova slikovnica odiše pozitivnim porukama djeci i roditeljima.

Can I Catch It Like a Cold?: Coping With a Parent's Depression (Mogu li se zaraziti njome kao gripom?: Suočavanje s depresijom roditelja)

Slikovnicu je izdao Centar za ovisnosti i mentalno zdravlje u suradnji s ilustratorom Joeom Wissmannom. Ona na jednostavan i razumljiv način objašnjava što je depresija i kako se liječi te za cilj ima umiriti dijete porukom da nije samo. Namijenjena je djeci rane školske dobi te je pogodna za pomoć djeci čiji roditelji boluju od depresije i koja se nose sa strahovima vezanima uz suočavanje s roditeljevom bolešću.

Slikovnica je namijenjena kao poticaj na razgovor i postavljanje pitanja pa je tako svaka stranica prekrivena ilustracijama, a tekst je većinom u rasponu od nekoliko rečenica. Ilustracije i tekst se upotpunjuju, a ilustracije vjerno prikazuju izraze lica, poput tuge ili zbunjenosti. Pripovjedač je dječak Alex, a od depresije boluje njegov otac. Alex, suočivši se s promijenjenim ponašanjem oca, istovremeno proživljava kontradiktorne osjećaje kao što su ljutnja i zbunjenost. Alexov otac više ne radi, često spava, ne odlazi na Alexove utakmice, često plače i više se ne bavi svojim hobijima, a Alex je zbunjen jer ne razumije što se događa s njegovim, donedavno vrlo brižnim i aktivnim ocem. Majka i prijateljica Anna pomažu Alexu razumjeti što je depresija i zašto se tata ponaša drugačije nego ranije. Alex posjećuje psihologa i školskog savjetnika koji mu pojednostavljenim rječnikom objašnjavaju načine liječenja depresije i savjetuju kako se nositi s vlastitim osjećajima. U konačnici Alexov otac posjećuje psihologa i pokušava se izliječiti. S odmakom vremena i radom na sebi Alexov otac osjeća se bolje, a Alex je usvojio uspješne načine nošenja s problemima i brigama.

Manning i Gregoire ističu da mentalna bolest roditelja utječe na gotovo svaki aspekt djetetova razvoja, čak i nakon roditeljeva oporavka (Manning i Gregoire, 2006). Osnovna vrijednost ove slikovnice leži u tome da na lako razumljiv način odgovara na najčešća pitanja djece te služi kao alat za razgovor o depresiji ne samo roditeljima, već i djedovima i bakama te učiteljima i stručnjacima raznih profila. Gladstone i suradnici (2011) ističu važnost poučavanja djece o uzrocima i liječenju mentalnih bolesti i ukazuju na nedostatak literature za djecu u kojoj se na djeci razumljiv i pristupačan način govori o mental-

nim bolestima. Djeca će često u neznanju sama donijeti zaključke koji nisu ispravni i povući potpuno krive uzročno-posljedične veze pa se tako Alex u jednom trenutku zapita može li se on, poput prehlade, zaraziti depresijom. Može se zaključiti da bolje razumijevanje simptoma i pokazatelja mentalnih oboljenja ima pozitivan utjecaj na način na koji se djeca nose s bolešću roditelja i kasnijim preprekama u životu.

Zaključak

Ne postoji mnogo slikovnica koje se bave temama mentalne, kronične ili maligne bolesti roditelja. Najveći broj ovih slikovnica napisano je na temu majčinog karcinoma dojke, a te slikovnice često su pisale ili ilustrirale majke koje su se i same borile s karcinomom dojke. Jedan od mogućih razloga za manji broj slikovnica koje obrađuju temu mentalnih bolesti roditelja je apstraktna priroda tih bolesti te ograničen vokabular i poteškoće djece predškolske dobi i djece u primarnom obrazovanju u razumijevanju složenih pojmova povezanih s mentalnim zdravljem. Bolesti poput karcinoma dojke ili multiple skleroze karakterizira mnoštvo vanjskih pokazatelja, poput opadanja kose zbog kemoterapije koje će djeca zasigurno uočiti, tako da je fokus autora problemskih slikovnica na pronalaženju načina na koji će djeci objasniti prirodu ovih bolesti.

Općenito uzevši, važno je educirati roditelje, nastavnike i autore slikovnica o tome kako prilagoditi informacije o kroničnim, malignim i mentalnim bolestima načinu razmišljanja djece u primarnom obrazovanju. Pažljivim pristupom čitanju problemskih slikovnica djecu ovog uzrasta može se osnažiti za dugotrajno nošenje s bolešću roditelja.

Literatura

- Arizpe, E., i Styles, M. (2015). *Children Reading Picturebooks: Interpreting Visual Texts*. London: Routledge.
- Armistead, L., Klein, K., i Forehand, R. (1995). Parental physical illness and child functioning. *Clinical Psychology Review*, 15 (5), 409–422. DOI: [https://doi.org/10.1016/0272-7358\(95\)00023-I](https://doi.org/10.1016/0272-7358(95)00023-I).
- Bašić, I. (2021). *Biblioterapija i poetska terapija, priručnik za početnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bušljeta, R., i Piskač, D. (2018). *Literarna biblioterapija u nastavi književnosti*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Crnković, M. (1966). *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
- Crnković, M. (1990). *Dječja književnost*. Zagreb: Školska knjiga.
- Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Hrvatska dječja književnost do kraja XIX. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga.
- Cronje, K. B. (1993). *Bibliotherapy in Seventh-Day Adventist Education Using the Information Media for Character Development*. International Faith and Learning Seminar, Helderberg College, Somerset West. Preuzeto s https://circle.adventistlearningcommunity.com/files/CD2008/CD1/ict/vol_12/12cc_04_9-066.pdf (6.4.2023.)
- Dyregrov, A. (2001). *Tugovanje u djece: priručnik za odrasle*. Zagreb: Educa.
- Gladstone, B. M., Boydell, K. M., Seeman, M. V., i McKeever, P. D. (2011). Children's experiences of parental mental illness: a literature review. *Early Intervention in Psychiatry*, 5(4), 271–289. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1751-7893-2011.00287.x>.
- Grant, K. E., i Compas, B. E. (1995). Stress and anxious-depressed symptoms among adolescents: Searching for mechanisms of risk. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63 (6), 1015–1021. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-006X.63.6.1015>.
- Hébert, T. P., i Kent, R. (1999). Nurturing social and emotional development in gifted teenagers through young adult literature. *Roeper Review*, 22(3), 167–171. DOI: <https://doi.org/10.1080/02783190009554027>.
- Ianquinta, A., i Hipsky, S. (2006). Practical Bibliotherapy Strategies for the Inclusive Elementary Classroom. *Early Childhood Education Journal*, 34(3), 209–213. DOI: <http://dx.doi.org/10.1007/s10643-006-0128-5>.
- Janavičienė, D. (2010). *Bibliotherapy process and type analysis: Review of possibilities to use it in the library*. Lithuania: Klaipėda University.
- Majhut, B. i Batinić, Š. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Manning, C., i Gregoire, A. (2006). Effects of parental mental illness on children. *Psychiatry*, 5(1), 10–12. DOI: <https://doi.org/10.1383/psyt.2006.5.1.10>.
- Manworren, R.C. i Woodring, B. (1998). Evaluating Children's Literature as a Force for Patient's Education. *Pediatric Nursing*, 24 (6), 548 - 553. Preuzeto s <https://link.gale.com/apps/doc/A53521674/AONE?u=anon-d58d88a3&sid=googleScholar&xid=1a2737c2> (5.5.2023.)
- Martinović, I. i Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*. 4(1), 39–63. DOI: <https://doi.org/10.15291/libellarium.v4i1.153>.

- Peters, L.C. i Esses, L. (1985). Family Environment as Perceived by Children With a Chronically Ill Parent. *Journal of Clinical Epidemiology*, 38 (4), 301-308. DOI: [https://doi.org/10.1016/0021-9681\(85\)90076-1](https://doi.org/10.1016/0021-9681(85)90076-1).
- Piskač, D. (2018). Biblioterapija i psihoanalitička kritika u kontekstu teorije sustava. *Kroatologija*. 7(2), 60-81.
- Rushforth, H. (1999). Practitioner Review: Communicating With Hospitalized Children: Review and Application of Research Pertaining to Children's Understanding of Health and Illness. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40(5), 683-691. DOI: <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00485>.
- Schwartz, J. H. (1982). *Ways of the Illustrator: Visual Communication in Children's Literature*. American Library Association. Preuzeto s https://books.google.hr/books/about/Ways_of_the_Illustrator.html?id=c_TVAAAAAMAAJ&redir_esc=y (2.6.2023.)
- Short, K.G. (2011). Reading Literature in Elementary Classrooms. U S.A. Wolf, K. Coats, P. Encisco i C. Jenkins (Ur.), *Handbook of Research in Children's and Young Adult's Literature* (str. 48-62). New York: Routledge.
- Sipe, L.R. (2000). The Construction of Literary Understanding by First and Second Graders in Oral Response to Picture Storybook Read-Alouds. *Reading Research Quarterly*. 35 (2), 252-275. Preuzeto s <http://www.jstor.org/stable/748077> (12.4.2023.)
- Sipe, L.R. (2011). The Art of the Picturebook. U S.A. Wolf, K. Coats, P. Encisco i C. Jenkins (Ur.), *Handbook of Research in Children's and Young Adult's Literature* (str. 238-252). New York: Routledge.
- Solomon, G. E., i Cassimatis, N. L. (1999). On Facts and Conceptual Systems: YoungChildren's Integration of Their Understandings of Germs and Contagion. *Developmental Psychology*, 35(1), 113-126. DOI: <https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.1.113>.
- Tešija Kuna, A. (2004). *Autoimune bolesti*. U E.Topić, D. Primorac i S. Janković S.(Ur.), Medicinsko biokemijska dijagnostika u kliničkoj praksi: Autoimunosne bolesti (str. 288-303). Zagreb: Medicinska Naklada.
- Yakar, Y. M. (2014). Children and literature. U Şimşek T. (Ur). *Children's Literature Handbook to Practice* (str.13-44). Ankara: Grafikler Yayınları.

Popis analiziranih slikovnica:

- Reid Sliwerski, J. i Song, M. (2017). *Cancer Hates Kisses*. New York: Dial Books.
- Stamm, J.A. i Kellogg C., (2021). *Some Days: A Tale of Love, Ice Cream and My Mom's Chronic Illness*. New York: The Experiment, LLC.
- Weissmann J. i Centre for Addiction and Mental Health (CAMH). (2009). *Can I Catch it Like a Cold? : Coping With a Parent's Depression*. Toronto: Tundra Books.